

ZPRÁVY

Magisterské diplomové práce obhájené na katedře historie PdF MU v roce 2020

Předkládaný přehled navazuje na soupis obhájených diplomových prací publikovaný ve Sborníku prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 33, 2019, č. 1. Vedoucími prací byli Mgr. Miroslav Jireček, Ph.D., doc. PhDr. Bohuslav Klíma, CSc., PhDr. Kamil Štěpánek, CSc., prof. PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc. a PhDr. Marek Vařeka, Ph.D.

BÍNOVÁ, Martina: Raně středověký oděv a jeho rekonstrukce ve světle výzkumů Znojma – Hradiště (B. Klíma)

DUŠILOVÁ, Kamila: Panství Letovice v 17. století (M. Vařeka)

DŽOGANIKOVÁ, Dorota: Statek Velký Ořechov po třicetileté válce. Sonda do ekonomiky jiho-východní Moravy (M. Vařeka)

FOLPRECHT, Michael: Využití projektové metody ve výuce regionální historie – Brno pod nacistickou okupací (M. Jireček)

GOLDBACH, Patrik: Rodina Pivečků a její působení ve Slavičíně (M. Jireček)

KODYTEK, Václav: Historie kouření a dýmek v raném novověku (B. Klíma)

LORENC, Marek: Bratři Kubešové v Třebíči (1842–1935) (J. Vaculík)

MALEČEK, Tomáš: Padesátiletá historie Divadla Járy Cimrmana (M. Jireček)

PADALÍKOVÁ, Jana: Poddaní a jejich majetková základna na příkladu Hodonínska v 18. a 19. století (M. Vařeka)

PŘÍHODOVÁ, Kateřina: Josef Dorazil (1850–1924) a jeho účast na národním životě (M. Jireček)

VACULÍK, Tomáš: Regionálně zaměřený pracovní sešit – Vsetínsko (K. Štěpánek)

VAJDÍKOVÁ, Kamila: Projektová výuka regionálních dějin na příkladu obce Vnorovy (M. Jireček)

ZOUHAR, Lukáš: Didaktické využití dějin městyse Sloup ve výuce dějepisu na základní škole (M. Jireček)

Jaroslav Vaculík

Celostátní kolo středoškolské odborné činnosti (SOČ), obor historie v letech 2011–2020

Středoškolská odborná činnost má za sebou již 41 ročníků. Vznikla v roce 1978. V socialistickém Československu do té doby na středních školách existovaly různé soutěže, například s přírodovědným nebo ekologickým zaměřením (*Natura Semper Viva* aj.). SOČ zřídilo Ministerstvo školství s tím, že ve výchovně vzdělávacím procesu na gymnáziích a středních školách by tato soutěž měla mít významné místo. Měla napomoci prohlubovat vědomosti a podporovat zájem žáků o zvolený obor a v neposlední řadě přispívat k užšímu spojení školy se společenskou praxí. V úvodní preambuli obsahových a organizačních zásad před zahájením prvního ročníku 1978/79 se psalo: „*Cílem Středoškolské odborné činnosti je všestranně podporovat a rozvíjet zájem žáků o technické, přírodní a společenské vědy. Rozšiřovat jejich odborné vědomosti a zručnost, učit je samostatně a tvořivě myslet a produktivně pracovat, ovlivňovat jejich volbu povolání v souladu s potřebami socialistické společnosti a pomáhat jim účelně využívat volný čas.*“⁴¹ Od doby vzniku se mnohé změnilo. Zmizela ideologická složka, proměnila se struktura soutěžních oborů.

V prvním ročníku existovaly tři hlavní oblasti. Oblast techniky se dále dělila do tří oborů (strojírenství, elektrotechnika, ostatní technické obory). Oblast přírodovědy a zdravotnictví se skládala ze zdravotnictví a přírodovědných oborů, které se ještě dále členily. Historická problematika tehdy spadala do oblasti společenskovední, která sestávala z následujících oborů: od VŘSR po socialistickou současnost – naše oblast, město, škola na cestě k socialismu a komunismu; podíl mládeže na socialistické výstavbě naší oblasti; člověk a jeho zásahy do přírody – tvorba a ochrana životního prostředí; naše oblast v letech socialistické výstavby. Motivací k účasti v jednotlivých soutěžních kolech SOČ bylo její kladné vnímání a hodnocení při přijímacích zkouškách na vysoké školy. Od 6. ročníku (1983/84) již bylo vyhlášeno 20 soutěžních oborů, přičemž historická problematika mohla být především součástí oboru 19 (teorie umění a teorie umělecké tvorby) a nejvíce oboru 20 (ostatní společenskovední obory). V následujících letech se počet soutěžních oborů rozrostl až na 22 a opět snížil na 21, přičemž prostorem pro obhajobu prací zaměřených na historii se stal obor 21 – ostatní humanitní a společenskovední obory. Teprve ve 14. ročníku (1991/92) se poprvé objevuje obor historie a ostatní humanitní a společenskovední obory. Od 16. ročníku (1993/94) se soutěžilo v 16 soutěžních oborech. Ve 23. ročníku (2000/01) narostl počet soutěžních oborů na 17, s tím, že historie byla poprvé jako zcela samostatný obor č. 16. Právě v tomto roce byli do poroty celostátního kola, které se konalo v Brně přizváni zástupci katedry historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity (Jaroslav Vaculík a Jiří Mihola). Jaroslav Vaculík po smrti předsedy komise Dalibora Lasovského převzal předsednictví komise. Ohlédnutí za celostátními koly SOČ, obor historie v letech 2000/01–2010/11 nabídl autor tohoto textu ve dvou časopisech vydávaných katedrou historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity.² Roku 2003 se stal vítězem celostátního kola Libor Bílek s Janem Hrbáčkem z Gymnázia Terezy Novákové v Brně. Libor Bílek se stal následně studentem a později také externím přednášejícím katedry historie. Struktura soutěže se v následující dekádě již nezměnila, ani počet soutěžních prací (těch bylo zpravidla 16, někdy méně, pokud se některý soutěžící z nějakého důvodu nedostavil a představována byla úspěšná slovenská práce). Kvalita prací byla i v tomto období proměnlivá. Vítězná práce, ale často spíše několik nejlépe umístěných prací, si s úrovní zpracování nezapadaly s mnohými bakalářskými pracemi. Práce umístěné na chvostu soutěže byly často jen kompilační, nevyvážené, s technickými nedostatky. K nepřehlédnutelným faktům patří orientace autorů soutěžních prací na 20. století. Práce ze staršího období byly ve sledovaných letech zastoupeny jen velmi málo. Nejlepší soutěžící získali další ceny. Cenu Asociace učitelů dějepisu (ASUD) však jen výjimečně obdržel jiný soutěžící než vítěz celostátního kola. Postupně se velmi proměnilo složení odborné poroty. Zemřel archeolog Jiří Kalferst, kterého nahradil PhDr. Jan Prostředník, Ph.D. z Muzea Českého ráje v Turnově, účasti v porotě se vzhledem k věku vzdala dr. Eliška Kunstová, kterou nahradila Mgr. Ludmila Bursíková. Novým členem komise se stal ředitel Moravského zemského muzea Mgr. Jiří Mitáček, Ph.D. Téměř dvě desetiletí porotě předsedal prof. PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc., dlouholetý vedoucí katedry historie. V předsednictví poroty ho vystřídal Jiří Mihola a komisi po jeho odchodu doplnil další zástupce katedry historie Mgr. Miroslav Jireček, Ph.D., který je také předsedou poroty krajského kola v Jihomoravském kraji.

¹ *Sborník příspěvků z Mezinárodní konference 25 let Středoškolské odborné činnosti. Materiál z konference konané 2.–4. dubna 2004.* Praha 2004, s. 3.

² MIHOLA, J.: *Malé nahlédnutí do Středoškolské odborné činnosti – obor historie.* Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, 2006, 21, s. 144; též: *Celostátní kolo Středoškolské odborné činnosti (SOČ), obor historie 2006–2010.* Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, 2010, 24, s. 188–190.

Vítězové celostátního kola SOČ 2011–2020) a název vítězné práce:

2011 (33. ročník) – Sezimovo Ústí

Petr Dujka (Gymnázium Ladislava Jaroše, Holešov): *Zánik židovské komunity v Holešově.*

2012 (34. ročník) – Kutná Hora

Daniel Lyčka (Gymnázium Mikulov): *Ztracený zámeček – minulost a přítomnost.*³

Cenu ASUD obdržela Barbora Dolejší z Gymnázia Josefa Jungmanna v Litoměřicích za práci *Komunistická propaganda v Mateřídoušce v letech 1948–1953.*

2013 (35. ročník) – Brno

Adam Dvořák – Anna Gumplová (Gymnázium Jihlava): *Soupis židovských podniků v Jihlavě v letech 1939 až 1940 a jejich historický vývoj.*

2014 (36. ročník) – Plzeň

Dominika Šiková – Jiří Šik (Gymnázium Václava Hlavatého Louny): *Josef Hudka (1912–1984). Cesta domů vedla nejen přes Duklu.*

2015 (37. ročník) – Praha

Jiří Klůč (Gymnázium Ostrov): *Hudba je také zbraň. Osudy vojáků – muzikantů z Buzuluku.*

2016 (38. ročník) – Hradec Králové

Anna Sedláčková (Lepařovo Gymnázium Jičín): *Z historie židovského osídlení v Jičíně v letech 1900–1948.*

2017 (39. ročník) – Boskovice

Štěpánka Grunová⁴ (Gymnázium Moravský Krumlov): *Tvůrci a fundátoři postbarokních kamenných křížů Brněnska a Znojemska.*

2018 (40. ročník) – Olomouc

Martin Neumann (Gymnázium Karviná): *Skromný hrdina – plukovník v.v. Josef Ščerba*

2019 (41. ročník) – Opava

Markéta Šteklová (Gymnázium Sokolov): *„Protistátní“ skupina Michal Kičera a spol.*

Cenu ASUD získal Daniel Kadlec ze Slovanského gymnázia v Olomouci za práci *Dějiny tršické farnosti do počátku 20. století.*

2020 (42. ročník) – online⁵

Daniel Kadlec (Slovanské gymnázium Olomouc): *Vyšetřování zázraků v Dubu nad Moravou.*

Jiří Mihola

³ Katzelsdorfský zámeček v Lednicko-valtickém areálu.

⁴ Štěpánka Grunová se umístila v předchozím ročníku celostátního kola SOČ, obor historie na 2. místě s tématem *Městečko Hostěradice a jeho obyvatelé ve světle obecních účtů a gruntovních knih ve 2. polovině 17. a 1. pol. 18. století.*

⁵ Soutěž se původně měla konat v Mostě.

Odborná porota oboru historie v roce 2017: prof. Jaroslav Vaculík (předseda), dr. Jiří Mihola, dr. Eliška Kunstová (host), dr. Jiří Mitáček, dr. Jan Prostředník

Odborná porota oboru historie v Opavě 2019: dr. Miroslav Jireček, dr. Jiří Mitáček, dr. Jan Prostředník, dr. Jiří Mihola (předseda), mezi studenty Mgr. Ludmila Bursíková.

Nahlížet dějiny. Jak porozumět lidem, kteří žili v minulosti? Letní škola Oddělení vzdělávání ÚSTR

Jak se ve výuce dějepisu postavit ke skutečnosti, že lidé v minulosti vnímali jednu situaci nebo epochu odlišně, z různých úhlů pohledu? Že nejen jejich potomci, dnešní žáci, ale i učebnice a filmové obrazy přináší do školy často odlišné pohledy na minulost? Tak zněly výchozí otázky letošního ročníku letní školy pro učitele pořádané Oddělením vzdělávání Ústavu pro studium totalitních režimů. V pražském kulturním centru DOX se na konci srpna letošního roku sešlo 114 pedagogů a zaměstnanců vzdělávacích organizací z celé republiky, kterým se věnovalo 16 lektorek a lektorů nejen z Ústavu.

Výchozí teoretické teze o zapojení dobových perspektiv do výuky otevřela na konkrétních příkladech úvodní přednáška. Užitečnost tezí pro školní praxi si pak účastníci mohli ověřit během workshopů, kterých bylo v nabídce celkem osmnáct. Dílny se zaměřovaly v záměrně oddělených blocích nejdříve na teoretická/didaktická témata (proč o tom učit). Poté došlo na praxi/aplikaci (jak o tom učit). V prvním bloku se lektori zabývali třeba otázkou, jak hodnotit výuku založenou na perspektivách nebo obecnějším tématem, jak s mnohostí perspektiv zachází historická věda. V prakticky zaměřených workshopech účastníci například reflektovali možnost využití různých výpovědí příslušníků StB o mučení politických vězňů, učili se pracovat s digitální aplikací HistoryLab nebo se seznamovali s připravovanou badatelskou učebnicí.

Program letní školy netvořily jen teoretické a praktické inspirace. Na oblíbené „Burze nápadů“ samotní účastníci prezentovali své osvědčené způsoby práce s dobovými perspektivami při výuce. Letní škola nabízí také program pro širší veřejnost: debatu na aktuální téma. Letos diskutovali Markéta Křížová z FF UK, Karina Hoření z FSV UK a Filip Herza z Etnologického ústavu AV ČR na téma kolonialismu a mimoevropských kultur v české paměti, opět s důrazem na využití těchto témat ve výuce dějepisu.

Třetí blok vyplnil páteční dopoledne, především v podání hostujících lektorů. Zaujal mimo jiné příspěvek Václava Kašky z FF MU, který stavěl na možnostech práce s perspektivami konkrétních dějinných aktérů, jejichž stopa se zachovala díky vyšetřování údajné skupiny tyranů a prostopáše se chovajících funkcionářů KSČ ve Velkém Meziříčí na počátku 50. let. Děkujeme za příspěvek také Renatě Berkové (Pražské fórum pro romské dějiny při ÚSD AV ČR), Jiřímu Raitermanovi (DOX) a Janu Kourovi (Ústav světových dějin FF UK).

Lektori na konci svých dílen vyzývali přítomné, aby své postřehy sdělovali buď bezprostředně v diskuzi, a/nebo si je zapisovali pro závěrečnou reflexi. Ta, pevně doufáme, nebyla jen formální, ale dala účastníkům možnost ještě jednou a do hloubky promýšlet, zda a jak dobové perspektivy využít ve škole. Pro dějepisé je zapojování různých perspektiv do vyučování sice velmi důležité a žádané, neboť odráží minulost přirozeněji jako žitý svět lidí, ale vzbuzuje i námitky. Učitelé se například obávají, že žáci přijmou jako věrohodné a akceptovatelné všechny názory a činy, které by ve výuce tematizovali. Dovednost zvážit výpovědní hodnotu jednotlivých zdrojů a docházet k vlastním závěrům je ovšem nedílná součást historické gramotnosti žáků, jak ji chápou a snaží se prosadit do výuky dějepisu lektori Oddělení vzdělávání ÚSTR. Na tuto problematiku se tak nabízí navázat třeba v příštím ročníku letní školy, protože, řečeno např. s historikem Christopherem R. Browninem, „vysvětlovat neznamená souhlasit“.

Alžběta Medková – Petr Sedlák